

Соціальна дезінтеграція як загроза національній безпеці України

Чвортко Л. А., к. е. н., доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Високий рівень соціальної безпеки входить у систему першочергових пріоритетів країн, що вирішують різні завдання економічного розвитку й функціонування. У своїй основі цей процес має об'єктивні тенденції, зумовлені всім ходом суспільного розвитку і підпорядковані еволюції людини як кінцевої мети будь-якої соціально-економічної активності.

Загрозами економічній безпеці України вважають явні чи потенційні дії, що ускладнюють або унеможливають реалізацію національних економічних інтересів і створюють небезпеку для соціально-економічної та політичної систем, національних цінностей, життєзабезпечення нації та окремої особи.

Під соціальною безпекою розуміють стан суспільства, за якого забезпечується номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантують мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей.

Останніми роками процес формування, становлення й розвитку українського суспільства відбувається у складних політичних і суперечливих соціально-економічних умовах, що в кінцевому результаті призводить до виникнення цілого комплексу загроз національній безпеці та створює передумови процесу соціальної дезінтеграції.

В економічній енциклопедії «дезінтеграція» визначається як процес розпаду цілісної структури, поділ її на частини, складові елементи, послаблення, порушення та розрив зв'язків і відносин в цілісній системі [1, с. 58]. На дезінтеграцію впливають різні фактори, які обумовлені особливістю розвитку тієї, або іншої системи. При цьому деякі з них у різних випадках можуть превалювати.

Як показують дослідження, найвагомими причинами соціальної дезінтеграції й такими, що ведуть до дестабілізації соціального порядку, є

зростання майнової, фінансової і матеріальної диференціації населення, підвищення рівня його бідності.

Об'єктивною умовою дезінтеграційних процесів в українському суспільстві, стало зростання безробіття та погіршення структури розподілу доходів. Це спричинило помітні зміни в соціально-класовій структурі населення: розмивання та внутрішнє розшарування середнього класу, а також збільшення бідності та злиденності за рахунок поповнення традиційно бідних верств «новими бідними». На сьогодні в Україні, за оцінками вчених Інституту демографії та соціальних досліджень, значення коефіцієнта Джині перевищує 45%, хоча по країнах Євросони воно перебуває на рівні 20–25%. Основний внесок у загальну нерівність здійснює малочисельна група (5–10%) з надвисокими доходами, що має принципово іншу структуру споживання та, відповідно, якісно інший його рівень. [2, с. 62–63] Біля 10% населення знаходиться у стані застійної бідності, яка для сучасного етапу соціально-економічного розвитку України є найбільш небезпечною для стабільності вітчизняної соціально-економічної системи.

Надто низькими та такими, що не відповідають таким базовим макроекономічним параметрам, як стандарти соціального захисту та сукупний платоспроможний попит, є національні стандарти оплати праці. Порушення принципів засад формування вартості робочої сили і системи оплати праці призвело до того, що до бідних потрапили верстви населення, які за своєю освітою і кваліфікацією, соціальним статусом і демографічним станом ніколи раніше не могли бути віднесені до цієї категорії, а підвищення інтенсивності праці перестає справляти відчутний вплив на рівень добробуту. В такій ситуації відбувається зниження економічної та суспільної активності, вкорінення утриманських настроїв, зневіри та соціальної апатії. Серед населення формується зневіра до влади, до перспективності обраного Україною шляху соціально-економічного і політичного розвитку, з'являється потяг залишити батьківщину та емігрувати до більш розвинутої країни.

Щоб вижити в сучасних умовах господарювання значна частина населення України змушена вдаватися до пошуку додаткових джерел заробітку, якими нерідко стають доходи від неформальної зайнятості. В Україні неформальна зайнятість, зосереджуючи матеріальні інтереси значної частини працездатного населення, змінюючи трудову мотивацію, систему соціальних та професіональних орієнтацій працівників, все більше обмежує можливості продуктивної зайнятості.

Соціальна дезінтеграція у нашій країні великою мірою визначається якісними змінами у відносинах щодо нового перерозподілу власності та влади, що, у свою чергу, обумовлює істотні зміни норм і цінностей різних груп населення, а також їх самоідентифікації. Розшарування за доходами призводить до розколу суспільства. За таких умов соціальні інтереси не доповнюють один одного, а стають непримиренними і переростають у відкриті форми протистояння. Адже, як відомо, загроза соціального конфлікту актуалізується у тому випадку, коли біля 30% населення активно не задоволені власним життєвим рівнем.

Економічно необґрунтована компонента формування диференціації населення зменшує темпи економічного зростання у країні; загрожує політичній стабільності в державі, яка, у свою чергу, значно зменшує інвестиційну привабливість країни; обмежує можливості застосування одних з основних ринкових методів регулювання доходів тощо.

Таким чином, реальну загрозу соціальній безпеці держави становлять бідність, значна майнова диференціація населення, відчуженість значної кількості громадян від суспільного життя, обмеження їхнього доступу до освітніх та медичних послуг, організації дозвілля. Низький рівень життя переважної більшості населення та недостатній вплив держави на управління економікою зумовлює посилення процесів соціальної дезінтеграції та становить загрозу національній безпеці країни. Забезпечення високого рівня соціальної безпеки, дотримання соціальних інтересів та соціальних норм, встановлених на законодавчому рівні, і запобігання виникненню нових загроз можливе за умов

постійного суспільного моніторингу та дослідження дезінтеграційних процесів в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія : У трьох томах. Т.І. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
2. Черенько Л. М. Специфіка формування та прояву нерівності в Україні / Л. М. Черенько // Демографія та соціальна економіка. – 2013. – № 2 (20). – С. 60-69.
3. Повстин О. Соціальна безпека суспільства як фактор впливу на розвиток особистості / Оксана Повстин, Андрій Саміло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14602/mod_folder/.../2.pdf